วิญฺญาณํ อนิทสฺสนํ

(วิญญาณ ไม่รู้แจ้ง)

ราชะ ... แต่เมื่อใดแล

พวก**กุมารน้อย ๆ หรือกุมารีน้อย ๆ**เหล่านั้น มีราคะไปปราศแล้ว มีจันทะไปปราศแล้ว มีความกระหายไปปราศแล้ว มีความรักไปปราศแล้ว มีความเร่าร้อนไปปราศแล้ว มีตัณหาไปปราศแล้ว ในกาลนั้นแหละพวกเขาย่อมทำเรือนน้อย ๆ ที่ทำด้วยดินเหล่านั้น ให้กระจัดกระจายเรี่ยรายเกลื่อนกล่นไป

-บาลี ขนุธ. สํ. 17/232/367.

ภิกษุทั้งหลาย **ตทายตนัง**นั้นมีอยู่ เป็นสิ่งซึ่งไม่มีดิน ไม่มีน้ำ ไม่มีไฟ ไม่มีลม ไม่ใช่อากาสานัญจายตนะ ไม่ใช่วิญญาณัญจายตนะ ไม่ใช่อากิญจัญญายตนะ ไม่ใช่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ไม่ใช่โลกนี้ ไม่ใช่โลกอื่น ไม่ใช่ดวงจันทร์ หรือดวงอาทิตย์ทั้งสองอย่าง.

ภิกษุทั้งหลาย ในสิ่งนั้น เราไม่กล่าวว่ามีการมา ไม่กล่าวว่ามีการไป ไม่กล่าวว่ามีการตั้งอยู่ ไม่กล่าวว่ามีการจุติ ไม่กล่าวว่ามีการอุบัติ สิ่งนั้นไม่ได้ตั้งอยู่ สิ่งนั้นไม่ได้เป็นไป และสิ่งนั้นไม่ใช่อารมณ์ นั่นแหละ คือ ที่สุดแห่งทุกข์.

อตฺถิ ภิกฺขเว **ตทายตนํ** ยตฺถ เนว ปฐวี น อาโป น เตโช น วาโย น อากาสานญฺจายตนํ น วิญฺญาณญฺจายตนํ น อากิญฺจญฺญายตนํ น เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ นายํ โลโก น ปรโลโก น อุโภ จนฺทิมสูริยา

ตมหํ ภิกฺขเว เนว อาคตึ วทามิ น คตึ น ฐิตึ น จุตึ น อุปปตฺตึ อปฺปติฏฺฐํ อปฺปวตฺตํ อนารมฺมณเมว ตํ เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ

-บาลี ยุ. ขุ. 25/206/158.

อนิทสฺสนํ

ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เคร ๆไม่พึงเห็น (อนิทสฺสนญฺจ) และทางที่ให้ถึงธรรมที่เคร ๆไม่พึงเห็น แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง **ธรรมที่เคร ๆ ไม่พึงเห็น (อนิทสฺสนํ)** เป็นอย่างไร คือ ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทละ และความสิ้นโมหะ นี้เรา เรียกว่า ธรรมที่เคร ๆ ไม่พึงเห็น ทางที่ให้ถึงธรรมที่เคร ๆ ไม่พึงเห็น คืออะไร คือ สมถะ นี้เราเรียกว่า ทางที่ให้ถึง ธรรมที่เคร ๆ ไม่พึงเห็น ...

อนิทสฺสนญฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ อนิทสฺสนคามินฺญฺจ มคฺคํ ตํ สุณาถ ฯ กตมญฺจ ภิกฺขเว อนิทสฺสนํ ไย ภิกฺขเว ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนิทสฺสนํ กตโม จ ภิกฺขเว อนิทสฺสนคามินฺมคฺโค ฯ สมโถ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนิทสฺสนคามินฺมคฺโค ฯ

-บาลี สฬา. สํ. 18/451/729.

[หมายเหตุ : อนิทสฺสนํ เป็นหนึ่งในชื่อแทนนิพพาน]

น โข เอเส ภิกฺขุ ปโญฺห เอวํ ปุจฺฉิตพฺโพ กตฺถ นุ โข ภนฺเต อิเม จตฺตาโร มหาภูตา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ เสยฺยถีทํ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ ฯ เอวญฺจ โข โส ภิกฺขุ ปโญฺห ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ

กตฺถ อาโป จ ปฐวี จ เตโช วาโย น คาธติ กตฺถ ทีฆญฺจ รสฺสญฺจ อนน ถูลํ สุภาสุภํ กตฺถ นามญฺจ รูปญฺจ อเสสํ อุปรุชฺฌตีติ ฯ

ตตฺร เวยฺยากรณํ ภวติ ฯ **วิญฺญาณํ อนิทสฺสนํ** อนนฺตํ สพฺพโต ปภํ เอตฺถ อาโป จ ปฐวี จ เตโช วาโย น คาธติ เอตฺถ ทีฆญฺจ รสฺสญฺจ อนน ถูลํ สุภาสุภํ เอตฺถ นามญฺจ รูปญฺจ อเสสํ อุปรุชฺฌติ วิญฺญาณสฺส นิโรเธน เอตฺเถตํ อุปรุชฺฌตีติ ฯ

-บาลี สี. ที. 9/283/348.

ภิกษุ สำหรับปัญหาของเธอนั้น เธอไม่ควรตั้งคำถามขึ้นว่า มหาภูตสี่ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม เหล่านี้ ย่อมดับสนิทไม่มีเหลือในที่ไหน ดังนี้

อันที่จริงเธอควรจะตั้งคำถามขึ้นอย่างนี้ว่า ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่หยั่งลงได้ในที่ไหน ความยาว ความสั้น ความเล็ก ความใหญ่ ความงาม ความไม่งาม ไม่หยั่งลงได้ในที่ไหน นามรูปดับสนิทไม่มีเหลือในที่ไหน ดังนี้ต่างหาก

ภิกษุ ในปัญหานั้น คำตอบมีดังนี้ **"สิ่ง" สิ่งหนึ่งซึ่งบุคคลพึงรู้แจ้ง*** (วิญฺญาณํ อนิทสฺสนํ) เป็นสิ่งที่ไม่มีปรากฏการณ์ ไม่มีที่สุด แต่มีทางปฏิบัติเข้ามาถึงได้โดยรอบนั้นมีอยู่ ใน "สิ่ง" นั้นแหละ ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่หยั่งลงได้ ใน "สิ่ง" นั้นแหละ ความยาว ความสั้น ความเล็ก ความใหญ่ ความงาม ความไม่งาม ไม่หยั่งลงได้ ใน "สิ่ง" นั้นแหละ นามรูปดับสนิทไม่มีเหลือ นามรูปดับสนิท ใน "สิ่ง" นี้ เพราะการดับสนิทของวิญญาณ ดังนี้

[หมายเหตุ : บางสำนวนใช้ว่า ธรรมชาติที่รู้แจ้ง ไม่มีใครชี้ได้, ธรรมชาติที่รู้แจ้ง แสดงไม่ได้, วิญญาณซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น]*

-บาลี สี. ที. 9/283/348.

อสงฺขตาธาตุ

ภิกษุทั้งหลาย **มโนมีอยู่ ธรรมทั้งหลายมีอยู่ อวิชชาธาตุมีอยู่** (อตฺถิ ภิกฺขเว มโน อตฺถิ ธมฺมา อตฺถิ อวิชฺชาธาตุ)

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อปุถุชนผู้ไม่ได้สดับแล้ว ถูกเวทนาอันเกิดจาก

อวิชชาสัมผัสถูกต้องแล้ว (อวิชฺชาสมฺผสฺสเชน)

เขาย่อมมีความยึดมั่นถือมั่นว่า **เรามีอยู่** (อสฺมิติ) ดังนี้บ้าง **นี้เป็นเรา** (ยมฺหมสฺมิติ) ดังนี้บ้าง **เราจักมี** ดังนี้บ้าง **เราจักไม่มี** ดังนี้บ้าง ...

-บาลี ขนุธ. สํ. 17/57/94.

ห้วงน้ำใสที่ไหลเขา (ปพฺพตสํเขปํ อุทกรหโท อจฺโฉ วิปฺปสนฺโน อนาวิโล) สระโบกขรณีอันน่ารื่นรมย์ (โปกฺขรณีรามเณยฺยกนฺติ) ภูมิภาคอันน่ารื่นรมย์ (ภูมิรามเณยฺยกํ) ป่าอันน่ารื่นรมย์ (วนรามเณยฺยกํ) สวนอันน่ารื่นรมย์ (อารามรามเณยฺยกํ) ที่ไม่มีโศก ไม่มีธุลี ไม่มีความคับแค้น (อโสกํ อรชํ อนุปายาสนฺติ)

มหาสมุทร (มหาสมุทฺทํ)

ปุพฺพา

สุวิเทฺห

วิญฺญาณ

สงฺขตาธาตุ

เม็ดทรายในแม่น้ำคงคา

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ กัปทั้งหลายที่ผ่านไปแล้ว ล่วงไปแล้ว มากเท่าไรหนอ

พราหมณ์ กัปทั้งหลายที่ผ่านไปแล้ว ล่วงไปแล้วมากแล มิใช่ง่ายที่จะนับกัปเหล่านั้นว่า เท่านี้กัป เท่านี้ 100 กัป เท่านี้ 1,000 กัป หรือว่าเท่านี้ 100,000 กัป

ก็พระโคดมผู้เจริญอาจจะอุปมาได้ไหม

อาจอุปมาได้พราหมณ์ พราหมณ์ แม่น้ำคงคานี้ย่อมเกิดแต่ที่ใด และย่อมถึงมหาสมุทร ณ ที่ใด เม็ดทรายในระยะนี้ไม่เป็นของง่ายที่จะกำหนดได้ว่าเท่านี้เม็ด เท่านี้ 100 เม็ด เท่านี้ 1,000 เม็ด หรือว่าเท่านี้ 100,000 เม็ด

พราหมณ์ กัปทั้งหลายที่ผ่านไปแล้ว ล่วงไปแล้วมากกว่าเม็ดทรายเหล่านั้น มิใช่ง่ายที่จะนับกัปเหล่านั้นว่า เท่านี้กัป เท่านี้ 100 กัป เท่านี้ 1,000 กัป หรือว่าเท่านี้ 100,000 กัป เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ท่องเที่ยวไปมาอยู่ **เบื้องต้น เบื้องปลาย ไม่ปรากฏ** (ปุพฺพา โกฏิ น ปญฺญายติ)

-บาลี นิทาน. สํ. 16/217/435.

ท่อนไม้

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอได้เห็นท่อนไม้ใหญ่นั้น ซึ่งลอยมาใดยกระแสแม่น้ำคงคา หรือไม่

ได้เห็นแล้ว พระเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายกราบทูล

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าท่อนไม้นั้น จะไม่เข้าไปติดเสียที่ฝั่งในหรือฝั่งนอก ไม่จมเสียในท่ามกลางน้ำ ไม่ขึ้นไปติดแห้งอยู่บนบก ไม่ถูกมนุษย์จับไว้ ไม่ถูกอมนุษย์จับไว้ ไม่ถูกเกลียวน้ำวนวนไว้ ไม่เน่าเสียเองในภายในไซร้ ท่อนไม้เช่นที่กล่าวนี้ จักลอยไหลพุ่งไปสู่ทะเล เพราะเหตุว่า ลำแม่น้ำคงคาโน้มน้อม ลุ่มลาด เอียงเท ไปสู่ทะเล ข้อนี้จันใด

ภิกษุทั้งหลาย แม้พวกเธอทั้งหลายก็จันนั้น ถ้าพวกเธอไม่เข้าไปติดเสียที่ฝั่งใน ไม่เข้าไปติดเสียที่ฝั่งนอก ไม่จมเสียในท่ามกลาง ไม่ขึ้นไปติดแห้งอยู่บนบก ไม่ถูกมนุษย์จับไว้ ไม่ถูกอมนุษย์จับไว้ ไม่ถูกเกลียวน้ำวนวนไว้ ไม่เน่าเสียเองในภายในไซร้ พวกเธอก็จะเลื่อนไหลไปสู่นิพพาน เพราะเหตุว่า สัมมาทิฏฐิ มีธรรมดาที่โน้มน้อม ลุ่มลาด เอียงเท ไปสู่นิพพาน

-บาลี สฬา. สํ. 18/223/322.

เกลือ

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีภายได้อบรมแล้ว มีศีลได้อบรมแล้ว มีจิตได้อบรมแล้ว มีปัญญาได้อบรมแล้ว มีคุณความดีมาก เป็นมหาตมะ เป็นอัปปมาณจิตตา บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บุคคลชนิดนี้ทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย ...

เปรียบเหมือนบุรุษพึงใส่ก้อนเกลือลงในแม่น้ำคงคา เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน แม่น้ำคงคาพึงเค็ม ดื่มไม่ได้ เพราะก้อนเกลือให้นหรือไม่

หามิได้ พระพุทธเจ้าข้า

เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า น้ำในแม่น้ำคงคามีมาก น้ำนั้นจึงไม่เค็ม เพราะเกลือก้อนนั้นจันนั้นนั่นแหละ

-บาลี ติก. อํ. 20/320/540.

สระโบกขรณี

สารีบุตร เปรียบเหมือน **สระโบกขรณีเป็นปุรณี มีน้ำใส(อจฺโฉทกา) จืด(สาโตทกา) เย็น(สีโตทกา) สะอาด(เสตกา) มีท่าอันดี(สุปติตฺถา) น่ารื่นรมย์(รมณียา)** และในที่ไม่ไกลสระโบกขรณีนั้น มีแนวป่าอันทึบ ลำดับนั้นบุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา ครอบงำ เหน็ดเหนื่อยสะทกสะท้าน หิวระหาย มุ่งมาสู่สระโบกขรณีนั้นแหละ โดยมรรคาสายเดียว บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่าบุรุษผู้เจริญนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น จักมาถึงสระโบกขรณีนี้ทีเดียว โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักษุนั้น พึงเห็นเขาลงสู่สระโบกขรณีนั้น อาบและดื่มระงับความกระวนกระวายความเหน็ดเหนื่อยและความร้อนหมดแล้ว ขึ้นไปนั่งหรือนอนในแนวป่านั้นเสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว แม้ฉันใด

สารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ ฉันนั้นเหมือนกันแล อย่างนี้ว่า บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น จักกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน

-บาลี มู. ม. 12/154/176.

เหตุเกิด

วิญญาณฐิติ

ภิกษุ วิญญาณ ซึ่งเข้าถือเอารูป ตั้งอยู่ ก็ตั้งอยู่ได้ เป็น**วิญญาณที่มีรูปเป็นอารมณ์** มีรูปเป็นที่ตั้งอาศัย มีนันทิเป็นที่เข้าไปซ่องเสพ ก็ถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ได้ ภิกษุ วิญญาณ ซึ่งเข้าถือเอาเวทนา ... ภิกษุ วิญญาณ ซึ่งเข้าถือเอาสัญญา ... ภิกษุ วิญญาณ ซึ่งเข้าถือเอาสังขาร ตั้งอยู่ ก็ตั้งอยู่ได้ เป็นวิญญาณที่มีสังขารเป็นอารมณ์ มีสังขารเป็นที่ตั้งอาศัย มีนันทิเป็นที่เข้าไปซ่องเสพ ก็ถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ได้

ภิกษุ ผู้ใดจะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราจักบัญญัติ การมา การไป การจุติ การอุบัติ หรือความเจริญ ความงอกงาม ความไพบูลย์แห่งวิญญาณ โดยเว้นจากรูป จากเวทนา จากสัญญา จากสังขารดังนี้ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้

-บาลี ขนุธ. สํ. 17/66/105.

ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญาณ

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าบุคคลย่อมคิดถึงสิ่งใดอยู่ (เจเตติ) ย่อมดำริถึงสิ่งใดอยู่ (ปกปฺเปติ) และย่อมมีจิตฝังลงไปในสิ่งใดอยู่ (อนุเสติ) สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์ เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญาณ เมื่ออารมณ์มีอยู่ **ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญาณย่อมมี** (ปติฏฺฐา วิญฺญาณสฺส โหติ) เมื่อวิญญาณนั้นตั้งขึ้นเฉพาะ เจริญงอกงามแล้ว การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไป (ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺติ) ย่อมมี

-บาลี นิทาน. สํ. 16/78/145.

ความดับ

นันทิสิ้น ราคะสิ้น

เพราะ**ความสิ้นไปแห่งนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ** เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ จึงมีความสิ้นไปแห่งนันทิ เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิและราคะ กล่าวได้ว่า จิตหลุดพ้นแล้วดีแล

-บาลี สฬา. สํ. 18/180/248.

อบรมสมถะสะราคะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 2 อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนแห่งวิชชา ธรรม 2 อย่างอะไรเล่า คือ สมถะและวิปัสสนา

ภิกษุทั้งหลาย **สมถะที่อบรมแล้ว** ย่อมได้ประโยชน์อะไร ย่อมอบรมจิต จิตที่อบรมแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อะไร **ย่อมละราคะได้** ภิกษุทั้งหลาย วิปัสสนาที่อบรมแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อะไร ย่อมอบรมปัญญา ปัญญาที่อบรมแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อะไร ย่อมละอวิชชาได้ ภิกษุทั้งหลาย จิตที่เศร้าหมองด้วยราคะ ย่อมไม่หลุดพ้น ทรงปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชา ย่อมไม่เจริญด้วยอาการอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย **เพราะสำรอกราคะได้ จึงชื่อว่าเจโตวิมุตติ** เพราะสำรอกอวิชชาได้ จึงชื่อว่าปัญญาวิมุตติ

-บาลี ทุก. อํ. 20/77/275.

หมด "อาหาร" ก็นิพพาน

ภิกษุทั้งหลาย **ถ้าไม่มีราคะ ไม่มีนันทิ ไม่มีตัณหา** ในอาหารคือคำข้าวก็ดี ในอาหารคือผัสสะก็ดี ในอาหารคือมโนสัญเจตนาก็ดี ในอาหารคือวิญญาณก็ดี แล้วไซร้ วิญญาณก็เป็นสิ่งที่ตั้งอยู่ไม่ได้ (อปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ) เจริญงอกงามอยู่ไม่ได้ในสิ่งนั้นๆ วิญญาณตั้งอยู่ไม่ได้ เจริญงอกงามอยู่ไม่ได้ในที่ใด การก้าวลงแห่งนามรูป ย่อมไม่มีในที่นั้น การก้าวลงแห่งนามรูป ไม่มีในที่ใด ความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ย่อมไม่มีในที่นั้น ความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ไม่มีในที่ใด การบังเกิดในภพใหม่ต่อไป ย่อมไม่มี ในที่นั้น การบังเกิดในภพใหม่ต่อไป ไม่มีในที่ใด ชาติ ชราและมรณะต่อไป ย่อมไม่มีในที่นั้น ชาติชราและมรณะต่อไป ไม่มีในที่ใด ภิกษุทั้งหลาย เราเรียกที่นั้นว่าเป็น ที่ไม่มีโศก ไม่มีธุลี และไม่มีความคับแค้น ดังนี้

-บาลี นิทาน. สํ. 16/124/248.

ละราคะได้ อารมณ์สำหรับวิญญาณก็ขาดลง

ภิกษุ ถ้าราคะในรูปธาตุ ในเวทนาธาตุ ในสัญญาธาตุ ในสังขารธาตุ ในวิญญาณธาตุ เป็นสิ่งที่ภิกษุละได้แล้ว (ราโค ปหีโน) **เพราะละราคะนั้นได้ อารมณ์สำหรับวิญญาณก็ขาดลง (ไวจฺฉิชฺชตารมฺมณํ) ที่ตั้งแห่งวิญญาณย่อมไม่มี (ปติฏฺฐา วิญฺญาณสฺส น โหติ)** วิญญาณอันไม่มีที่ตั้งนั้น (ตทปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ) ก็ไม่งอกงาม (อวิรูฬฺหํ) หลุดพ้นไปเพราะไม่ถูกปรุงแต่ง เพราะหลุดพ้นไปก็ตั้งมั่น เพราะตั้งมั่น ก็อินดีโนตนเอง เพราะยินดีในตนเอง ก็ไม่หวั่นไหว เมื่อไม่หวั่นไหว ก็ปรินิพพานเฉพาะตนนั่นเทียว เธอย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้ ไม่ได้มีอีก

-บาลี ขนุธ. สํ. 17/68/107.

ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญาณไม่มี

ภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่าบุคคลย่อมไม่คิดถึงสิ่งใดด้วย ย่อมไม่ดำริถึงสิ่งใดด้วย และย่อมไม่มีจิตฝังลงไปในสิ่งใดด้วยในกาลใด ในกาลนั้น สิ่งนั้นย่อมไม่เป็น อารมณ์เพื่อการตั้งอยู่แห่งวิญญาณได้เลย เมื่ออารมณ์ไม่มี **ความตั้งขึ้นเฉพาะแห่งวิญญาณย่อมไม่มี (ปติฏฺฐา วิญฺญาณสฺส น โหติ)** เมื่อวิญญาณนั้นไม่ตั้งขึ้นเฉพาะ ไม่เจริญงอกงามแล้ว การเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไปย่อมไม่มี

-บาลี นิทาน. สํ. 16/78/145.

เจริญอสุภ ละราคะ

ราหุล เธองงเจริญอสุภภาวนาเถิด เพราะเมื่อเธอเจริญอสุภภาวนาอยู่ จักละราคะได้

-บาลี ม. ม. 13/140/145.

สงฺสารวฏฺฏ

คงฺคา นที

โกฏิ

มหาสมุทฺทํ

เพราะมีวิญญาณ บาปอกุศลธรรมจึงเกิดขึ้น

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นบาปอกุศล มีวิญญาณ จึงเกิดขึ้น ไม่มีวิญญาณ ไม่เกิดขึ้น เพราะละวิญญาณนั้นเสีย ธรรมที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้นจึงไม่มี

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นบาปอกุศล มีสังขตธรรมเป็นอารมณ์ จึงเกิดขึ้น ไม่มีสังขตธรรมเป็นอารมณ์ ไม่เกิดขึ้น เพราะละสังขตธรรมนั้นเสีย ธรรมที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้นจึงไม่มี

-บาลี ทุก. อํ. 20/104/330.

ฟองน้ำ

ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคา นี้ใหลพา**กลุ่มฟองน้ำ**ก้อนใหญ่มา บุรุษผู้มีจักษุเห็นกลุ่มฟองน้ำนั้น ย่อมเพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคาย เมื่อบุรุษนั้นเห็นอยู่ เพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคายอยู่ กลุ่มฟองน้ำนั้น พึงปรากฏเป็นของว่างของเปล่า เป็นของหาแก่นสารมิได้เลย ก็**แก่นสารในกลุ่มฟองน้ำนั้นจะพึงมีได้อย่างไร** แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นก็เหมือนกัน **รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง** ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม ทั้งที่เป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็นรูปนั้น ย่อมเพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคาย เมื่อภิกษุนั้นเห็นอยู่ เพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคายอยู่ **รูปนั้น ย่อมปรากฏเป็นของว่างของเปล่า** เป็นของหาแก่นสารมิได้เลย ก็**แก่นสารในรูปนั้นจะพึงมีได้อย่างไร**

-บาลี ขนุธ. สํ. 17/171/242.

อุปมาวิญญาณ

ภิกษุทั้งหลาย **นักเล่นกลหรือลูกมือนักเล่นกล** พึงแสดงกลที่หนทางใหญ่สี่แพร่ง บุรุษผู้มีจักษุเห็นกลนั้น ย่อมเพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคาย เมื่อบุรุษนั้นเห็นอยู่ เพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคายอยู่ กลนั้นพึงปรากฏเป็นของว่างของเปล่า เป็นของหาแก่นสารมิได้เลย ก็แก่นสารในกลนั้นจะพึงมีได้อย่างไร แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นก็เหมือนกัน วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม เป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ในที่ไกลหรือในที่ใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็นวิญญาณนั้น ย่อมเพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคาย เมื่อภิกษุนั้นเห็นอยู่ เพ่งพินิจพิจารณาโดยแยบคายอยู่ วิญญาณนั้นย่อมปรากฏเป็นของว่างของเปล่า เป็นของหาแก่นสารมิได้เลย ก็แก่นสารในวิญญาณนั้นจะพึงมีได้อย่างไร

-บาลี ขนุธ. สํ. 17/173/246.

เหตุใดจึงเรียกว่า วิญญาณ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอะไรจึงเรียกว่า วิญญาณ ภิกษุทั้งหลาย **เพราะรู้แจ้ง จึงเรียกว่า วิญญาณ**

รู้แจ้งซึ่งอะไร รู้แจ้งรสเปรี้ยวบ้าง รู้แจ้งรสขมบ้าง รู้แจ้งรสเผ็ดบ้าง รู้แจ้งรสหวานบ้าง รู้แจ้งรสฝืนบ้าง รู้แจ้งรสเค็มบ้าง รู้แจ้งรสไม่เค็มบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย เพราะรู้แจ้ง จึงเรียกว่าวิญญาณ

กิญฺจิ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ เวทยติ ฯ วิชานาติติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา วิญฺญาณนฺติ วุจฺจติ ...

-บาลี ขนุธ. สํ. 17/106/159.

ราคะที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่เขาว่า อาวุโส ราคะมีโทษน้อย คลายช้า โทสะมีโทษมาก คลายเร็ว โมหะมีโทษมาก คลายช้า

ถ้าเขาถามว่า อาวุโส อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัย ที่ทำให้ราคะที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือราคะที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ ดังนี้

คำตอบพึงมีว่า สุภนิมิต คือเมื่อเขาทำในใจซึ่งสุภนิมิตโดยไม่แยบคาย ราคะที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และราคะที่เกิดอยู่แล้วก็เป็นไปเพื่อความเจริญโดยยิ่ง เพื่อความไพบูลย์

-บาลี ติก. อํ. 20/256/508.

มหาสมุทฺทํ

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแม่น้ำบางสายในโลกนี้ไหลไป ย่อมไปรวมยังมหาสมุทร และ**สายฝน**ที่ตกลงมาจากอากาศ ความพร่องหรือความเต็มของมหาสมุทรย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุนั้น ภิกษุจำนวนมากก็เหมือนกัน ถ้าแม้ยังปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ความพร่องหรือความเต็มของนิพพานธาตุย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุนั้น ข้อที่ภิกษุจำนวนมาก ถ้าแม้ยังปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ความพร่องหรือความเต็มของนิพพานธาตุย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุนั้น แม้นี้ก็เป็นความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้เป็นข้อที่ 5 ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว พากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเค็มรสเดียว ธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกัน มี **วิมุตติรส** รสเดียว ข้อที่ธรรมวินัยนี้มีวิมุตติรสรสเดียว แม้นี้ก็เป็นความอัศจรรย์ไม่เคยมีในธรรมวินัยนี้ เป็นข้อที่ 6 ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว พากันชื่นชมในธรรมวินัยนี้

-บาลี จูฬว. วิ. 7/290/461.

ศึกษาพิพิธภัณฑ์ โปรแกรมสำหรับศึกษาและเผยแพร่พระไตรปิฎก tipitaka.org

ร่วมสนับสนุนการเผยแผ่พุทธวจนไว้ที่ ธนาคาร : ไทยพาณิชย์ ชื่อบัญชี : วัดนาป่าพง เลขที่บัญชี : 318-2-46175-6 แจ้งเงินมาจากพะเยาด้วยที่ ฟตา ตัวแทนคณะศิษย์ 092-526-1236

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาศูนย์ศาสนาสนเทศ วัดพิชัยทิพยาราม จังหวัดพิจิตร ได้ทำการตรวจทานข้อมูลพระไตรปิฎกฉบับหลวงและเพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ได้ขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรและปรึกษาคำแนะนำ จากวัดต่างๆ เพื่อความสะดวกและประหยัด ติดต่อได้ที่

พุทธวจนภิกฤทธิ์มูลนิธิ โทร. 09 2526 1236 ตัวแทนคณะศิษย์ คุณสาทิราญ ตุ้มชาม โทร. 09 2526 1236 มูลนิธิพรไพเราะ์ โทร. 08 2222 5790 – 94

ติดตามการถ่ายแพร่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน โดยพระอาจารย์ศักรภูรี โสธนไมโล ได้ที่ Facebook : Buddhawajana Real | YouTube : Buddhawajana Real Instagram : Buddhawajana Real

www.watnapp.com | media.watnapahpong.org | www.buddhakos.org คลื่น ส.ว.ท. FM 91.0 MHz ทุกวันพระ ช่วงบ่าย

พุทธวจนะ์ธรรม Buddhawajana Real

LINE@ @buddhawajana

BBK